

EXPRESSEN

ANNA ODELL Publicerad 13 jan 2024

I videoverket "Rekonstruktion – Psyket" återvänder Anna Odell till psykiatrin. Therese Bohman ser en utställning som befinner sig långt från 2010-talets enkla tolkningsmodeller och berättelser om offer och förövare.



Stillbild ur Anna Odells verk "Rekonstruktion – Psyket", 2024 som visas på Cecilia Hillström Gallery i Stockholm. Foto: CECILIA HILLSTRÖM GALLERY

Text Therese Bohman

RECENSION. Ingen kunde missa nyheten i januari 2009: En student på Konstfack hade fejkat en psykos och ett självmordsförsök på Liljeholmsbron, blivit intagen och bälteslagd på psykakuten, och sedan avslöjat att det hela var ett konstprojekt.

Debatten som följde hade allt. Där fanns upprörda kritiker, mest framträdande **David Eberhard**, då överläkare på S:t Görans psykiatriska akutmottagning. Han menade att det hela var hötorgskonst och att studenten, **Anna Odell**, borde ansluta sig till en cirkus.

Där fanns även ett kulturetablissemang som äntligen fick användning för sina klyschor om att konsten måste få provocera. Kanske var det också första gången aktionskonsten nådde de breda folkliga lagren, där många reagerade med upprördhet över att Odell tagit psykiatrins knappa resurser i anspråk. Vilket i sin tur gjorde att de införstådda inte utan en viss upphetsning kunde tala om ett oroande konsthat.

Och i mitten: Anna Odell, tyst och orubblig som en sfinx, tills hon i samband med Konstfacks avgångsutställning avslöjade att verket som fått titeln "Okänd, kvinna 2009–349701" hade självbiografisk bakgrund: Alltsammans hade varit ett iscensättande av händelser hon själv upplevt som psykiskt sjuk.

När verket visades på Kulturhuset 2015 menade **Maryam Fanni** i P1 Kultur, på omisskännlig 2010-talslingo, att "Okänd, kvinna" "blottlägger samhällets hierarkier och vems berättelse som äger giltighet" och att Odell genom att "utsätta sin kropp för friktion mot auktoriteter (...) solidariserar sig med andra systematiskt utsatta kroppar."

För sådan var den mest gångbara tropen, i samtliga konstarter, åren runt 2010: Maktstrukturer skulle synliggöras. Och inte minst offren för dem – på vars sida verken så gott som alltid stod. Jag minns att jag tänkte att Odells undersökning av makten i den psykiatriska vården skulle ha varit intressantare om den kommit fram till ett annat resultat, men att utfallet liksom varit givet på förhand.

Hon är psykotisk, hör röster och blir tvångsintagen.

Nu är Anna Odell tillbaka där hon startade, med ett verk som också tar sin utgångspunkt i självbiografiska erfarenheter från vården. "Rekonstruktion – Psyket" är en tvåkanalig film (och några lite pliktskyldiga fotografier, kanske mest för att galleriet ska ha något att sälja) som tar fasta på händelser som utspelade sig precis efter det suicidförsök som iscensätts i "Okänd kvinna", när Odell var i tjugooårsåldern. Hon är psykotisk, hör röster och blir tvångsintagen.

I det tillståndet inleder hon en relation med en manlig vårdare (i filmen kallad Rikard), som så småningom leder till att hon blir gravid. Det är uppseendeväckande, på flera plan. En psykotisk kvinna i beroendeställning till sin vårdare: det är inte bara en skandal internt, utan även ett brott som bör anmälas.

En stor del av filmen skildrar hur Odell ringer upp människor som arbetade på avdelningarna där hon vårdades, för att få deras syn på saken och för att reda ut hur det kommer sig att journalanteckningarna om henne slutar när Rikard och hon berättat om relationen – ett försök att tiga ihjäl det hela från vårdens sida. Någon anmälan görs heller aldrig.



Stillbild ur Anna Odells verk "Rekonstruktion – Psyket", 2024. Foto: CECILIA HILLSTRÖM GALLERY

Det är känslofyllda samtal. Många fördömer Rikards agerande, men när han får ge sin version av det hela blir det tydligt att han ser på sig själv som ett slags hjälte. Han var aldrig kär, men tyckte att Odell behandlades fel på avdelningen och menar att han "gjorde en uppoffring" genom att inleda en relation med henne, i syfte att hon skulle må bättre.

Och det verkligen överraskande är att Anna Odell håller med honom.

"Det var det bästa som kunde hända", säger hon. "Det räddade mig." Hon känner sig trygg och älskad, och i och med graviditeten får hon distans till sina egna problem och kan börja leva något som liknar ett vanligt liv.

Och samtidigt igen: Är hon en pålitlig berättare?

"Rekonstruktion – Psyket" är ett verk som befinner sig mycket långt från 2010-talets enkla tolkningsmodeller och berättelser om offer och förövare. Här är absolut ingenting entydigt. Den timslånga filmen är en lika svårsmält som fångslande röra av känslor, av svärta och av frågor som väcker nya frågor. Får det gå till så här? Helgar ändamålet verkligen medlen? Är inte Rikards berättelse bara en variant av den artonhundratalsmässiga synen på hysteriska kvinnor som kan botas av och med en man? Och samtidigt: Vem är man att underkänna Odells upplevelse? Och samtidigt igen: Är hon en pålitlig berättare?

För tio år sedan hade domen varit självklar: en maktanalys av situationen ger ett självklart utslag. Men "Rekonstruktion – Psyket" visar att det är ett trubbigt redskap att använda om man vill berätta något relevant om vad det innebär att vara människa. Det är både frustrerande och fascinerande: I vissa situationer finns inget rätt och fel.

KONST

ANNA ODELL
Rekonstruktion – Psyket
Cecilia Hillström Gallery, Stockholm
Till 17/2

Therese Bohman är författare och konstredaktör på Expressens kultursida.